

Definitie Palliatieve zorg (WHO 2002)

Palliatieve zorg is een benadering die

de kwaliteit van het leven verbetert van

patiënten en hun naasten die te maken

hebben met een levensbedreigende

aandoening, door het voorkomen en

verlichten van lijden, d.m.v. vroegtijdige

signalering en zorgvuldige beoordeling

en behandeling van pijn en andere

problemen van lichamelijke, psychosociale

en spirituele aard.

ALGEMENE INFORMATIE

Plaats

De Reehorst Hotel & Congressentrum,
Bennekomseweg 24, 6717 LM EDE

Telefoon 0318 - 750 300

Kosten

Het cursusgeld bedraagt € 115,00. Bij de cursusprijs inbegrepen zijn de kosten van koffie/thee/lunch en borrel. Bij annulering tot 4 weken voor de cursusdatum bent u € 45,50 administratiekosten verschuldigd, daarna bent u het volledige cursusgeld verschuldigd. Annulering geschiedt uitsluitend schriftelijk.

Accreditatie

Elke cursist ontvangt na afloop van het congres het bijbehorende certificaat. Het congres is geaccrediteerd:

- VRA 5 punten
- NVN 5 punten
- St Adap 5 punten voor ergotherapeuten, logopedisten en diëtisten
- De Dr. G.J. van Hoytema Stichting is geaccrediteerd door de Accreditatiecommissie van het Kwaliteitsregister V&V.
- Voor fysiotherapeuten is accreditatie aangevraagd.

Dit congres wordt mede mogelijk gemaakt door:

Ipsen Farmaceutica B.V. - Hoofddorp, RTD - Arnhem, Sanofi Aventis - Gouda, George In der Maur - Groenekan, Allergan B.V. - Nieuwegein, Stichting ALS Nederland - Amsterdam

DR G.J. van Hoytema
STICHTING

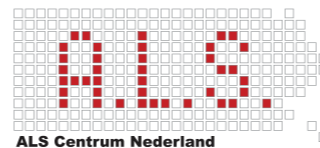
Dr. G.J. van Hoytema Stichting
Postbus 89
7500 AB Enschede
Telefoon 053 – 489 24 09
hoytema@div.utwente.nl

Aanmelden

Uitsluitend via de website:
www.hoytemastichting.nl

Secretariaat

Het secretariaat van de Dr. G.J. van Hoytema Stichting is gevestigd op het terrein van de Universiteit Twente, gebouw 'De Vrijhof', kamer 311.

De Reehorst Hotel & Congressentrum, Ede

3e Nederlands ALS-congres

AL(le)S
uit de
kast

8 oktober 2010

Graag nodigen wij u uit voor het derde ALS-congres georganiseerd door het ALS Centrum Nederland. Het ALS Centrum Nederland is een intensieve samenwerking tussen het UMC Utrecht, AMC en UMC St Radboud met als doel het stellen van de diagnose en het verbeteren van de zorg en de behandeling voor mensen met ALS en verwante ziekten in Nederland.

Het ALS Centrum Nederland is actief op het gebied van wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaak en betere mogelijkheden voor een effectieve behandeling van ALS. In samenwerking met diverse internationale onderzoeksgroepen worden belangrijke resultaten bereikt maar er is nog veel werk te doen.

Per jaar bezoeken meer dan 500 patiënten verdacht van ALS de speciale ALS poliklinieken. Door het verkorten van de wachttijden en diverse activiteiten op het gebied van nascholing en voorlichting, is de duur tot het stellen van de diagnose in 5 jaar tijd teruggebracht van 16 tot 11 maanden na de eerste klachten. Deze patiënten worden verwezen naar een gespecialiseerd ALS behandelteam.

Het ALS Centrum Nederland blijft zich inzetten de kwaliteit van het stellen van de diagnose en van de zorg verder te verbeteren. Het voornaamste wat mensen met ALS geboden kan worden blijft een optimale begeleiding en kwaliteit van zorg. Een voorwaarde hiervoor is dat professionals in de zorg goed samenwerken en op de hoogte zijn van de meest recente inzichten op dit terrein.

Wij hebben voor dit congres een programma opgesteld waarin de nieuwste ontwikkelingen en inzichten t.a.v. de begeleiding en behandeling van mensen met ALS centraal staan. Op veler verzoek is één van de thema's de palliatieve zorg. Het programma bestaat naast een plenair deel uit een interactief deel waarbij het mogelijk is om vooraf uw vragen in te sturen voor het panel via het aanmeldformulier op www.hoytemastichting.nl en u kunt tijdens het congres uw mening kenbaar maken met behulp van stemkastjes.

Namens alle medewerkers van het ALS Centrum Nederland en de sprekers hopen wij u te mogen begroeten op vrijdag 8 oktober 2010 in 'De Reehorst' om samen met u te werken aan een nog betere behandeling van mensen met ALS in Nederland.

Met vriendelijke groet,

Prof. dr. Leonard H. van den Berg
Coördinator ALS Centrum Nederland

Dagvoorzitter	Harmen van der Linde
08.30 uur	Inschrijving en koffie
09.30 uur	Opening Harmen van der Linde
	Sessie ALS; wat we nu weten
	We starten met een overzicht van recente en internationale ontwikkelingen in de zorg en onderzoek. De voorlopige resultaten van de Prospectieve ALS studie Nederland (PAN) worden gepresenteerd evenals de vorderingen op het gebied van erfelijkheid en genetisch onderzoek.
09.40 uur	Overzicht ALS Leonard van den Berg
10.15 uur	Onderzoeken in Nederland: Erfelijkheid en ALS Michael van Es
	Risicofactoren voor het ontstaan van ALS: Mark Huisman
10.45 uur	Pauze
	Sessie Palliatieve zorg
	Het ALS Centrum Nederland heeft vanaf de oprichting aandacht besteed aan de diagnostiek en de zorg tijdens de revalidatiefase. Op veler verzoek staat tijdens dit congres de palliatieve zorg en de zorg in de terminale fase op het programma. De sprekers komen allen uit de palliatieve zorg en hebben affiniteit met en ervaring in de begeleiding van mensen met ALS. Naast de zorg voor de patiënt en de naasten is er ook aandacht voor de impact op het team bij het begeleiden van mensen met ALS.
11.15 uur	Palliatieve zorg in Nederland Piet van Leeuwen
	voor ALS het echt niet meer gaat
11.35 uur	Palliative care in ALS David Oliver
	experience in hospices in the UK
12.05 uur	Verlies verwerken: niet loslaten, Manu Keirse
	maar anders leren vasthouden

12:45 uur

Lunch

Lunchsessie met uw collega's uit den lande. Tijdens de lunch vragen wij u om actieve uitwisseling van gedachten aan de hand van stellingen.

Sessie Symptoombehandeling

U heeft vast wel een vraag uit uw dagelijkse praktijk voor één van onze panelleden. Er is een breed panel samengesteld om praktijkvragen te bespreken. Er is echter ook veel deskundigheid in de zaal aanwezig. Wij nodigen u uit actief deel te nemen aan deze sessie door uw vraag vooraf in te sturen via het aanmeldformulier op www.hoytemastichting.nl en tijdens de sessie mee te denken en te praten.

14.00 uur

Op iedere vraag een antwoord?

Panelleiding: **Esther Kruitwagen**

Panelleden: **Piet van Leeuwen, Jan Veldink, Reinout van Vliet, Peter Wijkstra, Lisbeth Mathus**

15.00 uur

Pauze

Sessie ALS en Cognitie

ALS in combinatie met cognitieve stoornissen roept bij alle disciplines vragen op. De sprekers gaan in op de cognitieve stoornissen, gedrags- en karakterveranderingen bij ALS, waaronder FTD, meetinstrumenten om deze problemen in kaart te brengen en hoe patiënten en naasten begeleid kunnen worden. Ook deze sessie is weer gericht op een combinatie van onderzoeksresultaten en toepassingen in de zorg.

15.30 uur

Cognitieve problematiek bij ALS

Joost Raaphorst

16.00 uur

Begeleiding bij ALS en FTD

Esther Kruitwagen

Hepke Grupstra

Leonard van den Berg

16.45 uur

Afsluiting

17.00 uur

Borrel

ALS Centrum Nederland

SPREKERS

Dr. H. van der Linde
Revalidatiearts
UMC St. Radboud
Nijmegen

Prof. dr. L.H. van den Berg
Neuroloog
UMC Utrecht
Coördinator ALS Centrum Nederland

Dr. M.E. van Es
Neuroloog i.o.
UMC Utrecht

Drs. M.H.B. Huisman
Neuroloog i.o.
UMC Utrecht

Drs. P.W. van Leeuwen
Hospice-arts
Johannes Hospitium
Vleuten/Wilnis

Dr. D. Oliver
Hospice-arts
Wisdom Hospice Rochester,
United Kingdom

Prof. dr. E. Keirse
Klinisch psycholoog
Acad. Centr. voor
Huisartsgeneeskunde
Leuven

Prof. dr. E.M.H. Mathus-Vliegen
MDL-arts
AMC Amsterdam

Dr. J.H. Veldink
Neuroloog
UMC Utrecht

Drs. R. van Vliet
Revalidatiearts
Het Roessingh,
centrum voor revalidatie
Enschede

Dr. P. J. Wijkstra
Longarts
UMC Groningen Centrum voor
Thuisbeademing
Groningen

Drs. J. Raaphorst
Neuroloog i.o.
AMC Amsterdam
Sint Lucas Andreas Ziekenhuis
Amsterdam

Drs. E. Th. Kruitwagen-van Reenen
Revalidatiearts
UMC Utrecht
Revalidatiecentrum De Hoogstraat
Utrecht

Drs. H.F. Grupstra
Revalidatiearts
AMC Amsterdam
Revalidatiecentrum Amsterdam